

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

MALABSORBSIYA SINDROMI

Abdulloh Abdullo Ahmad o'g'li

SamDTU Pediatriya fakulteti 3 kurs talabasi

Hakimova Asilabonu Ikrom qizi

SamDTU Pediatriya fakulteti 3 kurs talabasi

Qarshiyeva Jayrona Utkirovna

SamDTU Pediatriya fakulteti 4 kurs talabasi sofiya18022002@gmail.com

Do'stmurodova Xosiyatxon Murod qizi

SamDTU Pediatriya fakulteti 3 kurs talabasi dusmurodovaxosiyatxon@gmail.com

Orifov Jonibek Erkinjon o'g'li

SamDTU Pediatriya fakulteti 3 kurs talabasi jonibekorifov@gmail.com

Annotatsiya: Bu maqola malabsorbtsiya sindromi haqida batafsil va ilmiy ma'lumotlar bilan taqdim etilgan. Maqolaning bosh qismida, malabsorbtsiya haqida umumiy ma'lumot berilgan va ularning sabablari va belgilari izohlangan. Keyingi qismlarda, malabsorbtsiya turli xil shakllari va ularning asosiy sabablari ko'rib chiqilgan. Maqola, malabsorbtsiya tashxisi va davolash usullari bo'yicha tafsilotlar bilan to'ldirilgan. Davolash jarayonlari esa kasallikning turi va sababiga bog'liq ravishda olib borilgan. Maqola malabsorbtsiya kasalligiga ega insonlar uchun foydali bo'lishi va ularga kerakli yordamni ko'rsatish maqsadida tuzilgan. Bu maqola, malabsorbtsiya va boshqa hazm qilish buzilishi bilan bog'liq kasalliklar haqida ma'lumot izlashda va bu holatni tushunishda yordam berishi mumkin.

Kalit so'zlar: Malabsorbtsiya sindromi, ichak yallig'lanish kasalliklari, hazm qilish bosqichlari, hazm qilish buzilishlari, ferment yetishmovchiligi, intolerans, parhez.

Kirish: Malabsorbtsiya-bu ozuqa moddalarini o'zlashtirish qobiliyatiga ta'sir qiluvchi keng ko'lamli kasalliklar kuzatiluvchi holatdir. Malabsorbtsiya yetarli miqdorda ozuqa moddalarini iste'mol qilmaslik emas, balki ularni o'zlashtira olmaslikdir. Ma'lumki ovqat hazm qilishni uch qisimli jarayondir. Birinchi qism ovqatni hazm bo'ladigan bo'laklarga bo'lishdir. Ikkinchi qism oziq-ovqat tarkibidagi barcha foydali moddalarni o'zlashtirish. Uchinchi qism esa barcha kerakli moddalar so'rilganda qolgan chiqindilarni yo'q qilishdir. Agar ovqat hazm qilishda qiyinchiliklar bo'lsa, muammo ushbu uch bosqichdan birida (yoki bir nechtasida) bo'lishi mumkin. Malabsorbtsiya buzilishi ikkinchi bosqichni qamrab oladi. Ularga ferment etishmasligidan kelib chiqadigan o'ziga

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

xos oziq-ovqat intoleransi, shuningdek soʻrilishning buzilishiga olib keluvchi turli xil oshqozon-ichak kasalliklari kiradi. Malabsorbtsiya-oshqozon-ichak trakti tomonidan oziq-ovqat ozuqalarini hazm qilish va soʻrilish jarayonida yuzaga keladigan turli irsiy va orttirilgan nuqsonlarni va infeksiyalarini oʻz ichiga oladi. Bitta ozuqa komponentining hazm boʻlishi yoki soʻrilishi buzilishi mumkin (masalan, laktaza etishmovchiligi tufayli laktoza intoleransi). Cholin kasalligi yoki Kron kasalliklarida esa diffuz ravishda ichakka taʼsir qilib, deyarli barcha ozuqa moddalarining soʻrilishi buziladi.

Tasnifi: Kron kasalligi va yalligʻlanishli ichak kasalligi kabi baʼzi oshqozon-ichak kasalliklari barcha turdagi ozuqa moddalarining umumiy malabsorbtsiyasini keltirib chiqaradi. Boshqa hollarda, siz maʼlum bir turdagi ozuqa moddalarini oʻzlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishingiz mumkin. Ushbu turlardan baʼzilari:

Uglevodlarning malabsorbtsiyasi: Baʼzi odamlar bir yoki bir nechta uglevodlarga (shakar) sezgir. Biz buni birinchi navbatda gaz ogʻrigʻi va qorin shishishi kabi his qilishimiz mumkin. Ingichka ichakda toʻliq soʻrilmagan uglevodlar yoʻgʻon ichakdagi bakteriyalar tomonidan fermentlanadi. Bakteriyalar ularni gazlar va qisqa zanjirli yogʻ kislotalariga ajratadi. Gazlar ichak gazini, qisqa zanjirli yogʻ kislotalari esa yogʻli najasni keltirib chiqaradi.

Yogʻ malabsorbtsiyasi: Bu malabsorbtsiyaning keng tarqalgan turi, ehtimol uning sabablari juda koʻp. Ingichka ichakda soʻrilmagan yogʻlar yoʻgʻon ichakka oʻtib, yogʻli najasni (steatoreya) keltirib chiqaradi. Yogʻli najas yogʻli va suyuq va ayniqsa hidli. Ular och rangli va suyuq boʻlishi mumkin. Yogʻ malabsorbtsiyasi, shuningdek, yogʻda eriydigan vitaminlarning (A, D, E va K) malabsorbtsiyasiga olib keladi.

Safro kislotasining malabsorbtsiyasi: Baʼzida yogʻ malabsorbtsiyasi oʻt pufagi, oʻt yoʻllari yoki jigar kasalliklaridan safro etishmasligidan kelib chiqadi. Ammo baʼzida bu boshqa muammodan kelib chiqadi, qolgan safro kislotalarini ingichka ichakda qoldirib, yoʻgʻon ichakka oʻtkazadi. Ushbu yon taʼsir safro kislotasi malabsorbtsiyasi deb ataladi. Qolgan safro tuzlari yoʻgʻon ichakni suv chiqarishga undaydi va surunkali diareyaga olib keladi.

Oqsil malabsorbtsiyasi: Agar sizda maʼlum bir intolerans boʻlmasa, oqsil malabsorbtsiyasi odatda oʻz-oʻzidan sodir boʻlmaydi. Bunga sut oqsili intoleransi va kleykovina intoleransi kiradi.

Sabablari: Oshqozon yalligʻlanishi paytida vaqtinchalik malabsorbtsiya boʻlishi mumkin, ammo uzoq vaqt davom etadigan malabsorbtsiya buzilishi siz uzoq vaqt davomida boshdan kechirgan asosiy holatdan kelib chiqadi. Malabsorbtsiya juda koʻp sabablarga ega, ammo ular bir nechta umumiy toifalarga boʻlinadi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

Ingichka ichak shilliq qavatining shikastlanishi: Ingichka ichakda ozuqa moddalarining so'rilishining ko'p qismi sodir bo'ladi (kichik miqdor esa yo'g'on ichakda sodir bo'ladi). Ichak devorlarining shilliq qavatini ovqat hazm qilish fermentlarini ajratishda ham, hazm bo'lgan ovqatni qon oqimiga singdirishda ham ishtirok etadi. Ammo yallig'lanish (enterit) va shikastlanish bu shilliq qavatga zarar etkazishi mumkin. Zarar vaqtinchalik (o'tkir) yoki uzoq muddatli (surunkali) bo'lishi mumkin.

Oshqozon osti bezi, o't pufagi va jigar kasalliklari: Oshqozon osti bezi, jigar va o't pufagi ovqatni parchalash uchun ingichka ichak bilan birgalikda ishlaydi. Sizing oshqozon osti bezi muhim ovqat hazm qilish fermentlarini ishlab chiqaradi, jigar va o't pufagi esa yog'larni hazm qilish uchun muhim bo'lgan safro hosil qiladi va saqlaydi. Ushbu organlar oziq-ovqatni hazm qilish uchun zarur bo'lgan o'z moddalarini ingichka ichakka etkazib beradi. Ammo agar kasallik ularni o'z ishlarini bajarishga to'sqinlik qilsa, ingichka ichak ovqatni so'rib olish uchun etarlicha parchalay olmaydi.

Limfa tizimi kasalliklari: Ingichka ichak limfa tomirlari orqali yog'larni qon oqimiga so'riladi. Ushbu tomirlarni to'sib qo'yadigan limfa tizimining kasalliklari yog'larning so'rilishini buzishi mumkin. Ichak limfangiektaziyasi va limfoma bunga ikkita misoldir.

Oziq-ovqat intoleransi: Ba'zi uglevodlar yoki oqsillarning malabsorbtsiyasi oshqozon-ichak kasalliklarining yon ta'siri sifatida paydo bo'lishi mumkin (fruktoza malabsorbtsiyasi keng tarqalgan misoldir). Ammo ba'zida odamlar ma'lum oziq moddalarni parchalash uchun zarur fermentlarga ega bo'lmagan holda tug'iladi (laktoza intoleransi bunga eng keng tarqalgan misoldir).

Belgilari: Malabsorbtsiya sindromi dastlab hazmsizlikka o'xshaydi, quyidagi alomatlar bilan boshlanishi mumkin: Qorin og'rig'i; Gaz to'planishi; Ko'ngil aynishi va qayt qilish; Diareya; Steatoreya (yog'li najas).

Vaqt o'tishi bilan to'yib ovqatlanmaslik belgilari paydo bo'ladi: Tasodifiy vazn yo'qotish; Mushaklarning kuchsizligi; Tez-tez infeksiyalari; Tez charchash; Quruq teri va terining shikastlanishi; Quruq sochlar va soch to'kilishi. Suvsizlanish; Achchiqlanish, befarqlik va charchoq; Bolalarda o'sishning kechikishi;

Mikroelementlar va vitaminlarning yetishmasligi: Shapko'rlik (A vitamini etishmasligi); Suyaklar osteoporozi (D vitamini etishmasligi); Milk va burundan qon ketishi (K vitamini etishmasligi); Achchiq, qizil til (B12 vitamini etishmasligi); Oqarish, holsizlik va bosh aylanishi (vitamin etishmasligi anemiyasi);

Mexanizmi: Malabsorbtsiya mexanizmlarini tushunish uchun ichak trakti tomonidan hazm qilish va so'rilishning normal fiziologik jarayonini bilish kerak.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

Umuman olganda, oziq-ovqat materiallarining hazm bo'lishi va so'rilishini uchta asosiy bosqichga bo'lish mumkin: bo'shliq, shilliq qavat va postabsorptiv. Bo'shliq bosqichi - bu parhez yog'lari, oqsillar va uglevodlar ichak bo'shlig'ida ajralib chiqadigan ovqat hazm qilish fermentlari va safro yordamida gidrolizlanadi va parchalanadi. Shilliq qavat fazasi hazm qilingan mahsulotlarni ichak bo'shlig'idandan hujayralarga tashish uchun ichak epiteliya hujayralarining membranasining yaxlitligi va normal funksiyasiga tayanadi. Postabsorptiv bosqichda qayta yig'ilgan lipidlar va boshqa asosiy oziq moddalar epiteliya hujayralaridan tananing boshqa qismlariga limfa tizimi va qon aylanishiga so'riladi. Kasallik jarayonlari ushbu bosqichlarning birortasi buzilganda, malabsorbtsiya kelib chiqadi.

Tashxislash: Malabsorbtsiya tashxislash klinik baholash, laboratoriya tekshiruvlari, asbobiy tadqiqotlar va ba'zan invaziv muolajalarning kombinatsiyasini o'z ichiga oladi.

Klinik Baholash: Subyektiv tekshiruv va obyektiv ko'rikni o'z ichiga oladi. Subyektiv tekshiruv so'rab-surishtiruvdan iborat bo'lib, bunda malabsorpsiyaga tegishli shikoyatlar aniqlanadi. Obyektiv ko'rik jarayonida esa to'yib ovqatlanmaslik va mikronutriyentlar, mikroelementlar yetishmovchiligi belgilari aniqlanishi mumkin.

Laboratoriya: Asosan qon va najas tahlilini o'z ichiga oladi. Qon tahlilida gipoproteinemiya, gipolipidemiya, gipoxolestirinemiya, glukoza miqdorining pasayishi aniqlanishi mumkin. Najas tahlilida ko'p miqdorda hazm bo'lmagan va hazm bo'lgan ovqat qoldiqlarini ko'rishimiz, steatoreya kuzatilishi mumkin.

Asbobiy tekshirishlar: Endoskopiya, Kolonoskopiya va rentgenni o'z ichiga olishi mumkin.

Funksional Testlar:

Nafas tekshiruvi: Vodorodli nafas tekshiruvi laktoza yoki fruktoza kabi ba'zi shakarlarning malabsorbtsiyasini aniqlashi mumkin. Nafas olish namunalarida vodorod yoki metan gazining yuqori darajasi malabsorbtsiyani ko'rsatishi mumkin.

D-ksiloza testi: Ushbu tekshiruv odatda ingichka ichakda so'riladigan D-ksiloza shakarini qabul qilishni o'z ichiga oladi. Keyin siydik D-ksilozaning chiqarilishini o'lchash uchun yig'ilib, uglevodlarning so'rilishi haqida ma'lumot beradi.

Biopsiya: Ingichka ichak biopsiyasi: Endoskopiya paytida mikroskopik tekshirish uchun ingichka ichak shilliq qavatining mayda namunalari to'planishi mumkin. Bu cholin kasalligi kabi kasalliklarni aniqlashga yordam beradi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

Davolash: Malabsorbtsiya sindromini davolash asosiy sababga bog'liq. Malabsorbtsiyani keltirib chiqaradigan o'ziga xos sabablarni bartaraf qilish simptomlarni boshqarish va ozuqa moddalarining so'rilishini yaxshilash uchun juda muhimdir.

Parhez Modifikatsiyalari:

Qo'zg'atuvchi oziq-ovqatlarni yo'q qilish: Cholin kasalligi (Seliak) kabi holatlarda glutenni o'z ichiga olgan oziq-ovqatlarni yo'q qilish juda muhimdir.

Ozuqaviy qo'shimchalar: Kamchiliklarni bartaraf etish uchun Vitamin va mineral qo'shimchalar buyurilishi mumkin. Bunga temir, kaltsiy, D vitamini, B vitaminlari va boshqalar kirishi mumkin.

Fermentlar Terapiyasi: Oshqozon osti bezi etishmovchiligi bo'lgan shaxslarga yog'lar, oqsillar va uglevodlarning hazm bo'lishi va so'rilishiga yordam beradigan pankreatik ferment qo'shimchalari buyurilishi mumkin. Yallig'lanishga qarshi dorilar: Kron kasalligi kabi sharoitlarda yallig'lanishni kamaytirish va ozuqa moddalarining so'rilishini yaxshilash uchun immunitetni bostiruvchi dorilar buyurilishi mumkin.

Antibiotiklar: bakteriyalarning ko'payishi yoki infeksiyalar malabsorbtsiyaga olib keladigan holatlarda antibiotiklar buyurilishi mumkin.

Jarrohlik: Ichak rezektsiyasi ya'ni ba'zi hollarda jarrohlik aralashuvi zarur bo'lishi mumkin, ayniqsa ingichka ichakning muhim qismi olib tashlangan bo'lsa (qisqa ichak sindromida bo'lgani kabi).

Sog'lom turmush tarzi va to'g'ri ovqatlanish: Parhez va ro'yxatdan o'tgan dieta bilan ishlash malabsorbtsiyasi bo'lgan shaxslar uchun foydali bo'lishi mumkin, bu ularning dietasini optimallashtirishga va simptomlarni boshqarishga yordam beradi. To'g'ri hidratsiyani saqlash juda muhim, ayniqsa diareya alomati bo'lsa.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, malabsorbtsiya sindromi murakkab muammolarni keltirib chiqaradi, turli xil turlari va asosiy sabablari ingichka ichakdagi ozuqa moddalarining so'rilishiga ta'sir qiladi. Malabsorbtsiyaga hissa qo'shadigan sharoitlarning xilma-xilligi diagnostika va davolashga moslashtirilgan yondashuvni talab qiladi. Malabsorbtsiyani tashxislashda sindromning o'ziga xos turi va sababini har tomonlama tushunish yotadi. Asosiy sababni aniqlash uchun klinik baholash va laboratoriya sinovlari, funksional testlar va asbobiy tekshirishlargacha bo'lgan bir qator diagnostika vositalaridan foydalanishlari kerak. Tashxis qo'yilgandan so'ng, simptomlarni engillashtirish va ozuqa moddalarining so'rilishini yaxshilash uchun dietani buyurish, fermentoterapiya va ba'zi hollarda jarrohlik aralashuvlarni o'z ichiga olgan maqsadli davolash rejasini amalga oshirilishi mumkin.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 1, 31 Января

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Konturek PC, Brzozowski T, Konturek SJ. Stress and the gut: pathophysiology, clinical consequences, diagnostic approach and treatment options. *J Physiol Pharmacol.* 2011 Dec;62(6):591-9.
- 2.Owens SR, Greenson JK. The pathology of malabsorption: current concepts. *Histopathology.* 2007 Jan;50(1):64-82.
- 3.Clark R, Johnson R. Malabsorption Syndromes. *Nurs Clin North Am.* 2018 Sep;53(3):361-374.
- 4.Goodman BE. Insights into digestion and absorption of major nutrients in humans. *Adv Physiol Educ.* 2010 Jun;34(2):44-53.
- 5.Rinawi F, Iancu TC, Hartman C, Cohen H, Yarden-Bilavsky H, Lev MR, Shamir R. Fat malabsorption due to bile acid synthesis defect. *Isr Med Assoc J.* 2015 Mar;17(3):190-2
- 6.Rowe K, Pankow J, Nehme F, Salyers W. Gastrointestinal Amyloidosis: Review of the Literature. *Cureus.* 2017 May 08;9(5):e1228.
- 7.Shah R, John S. StatPearls [Internet]. StatPearls Publishing; Treasure Island (FL): Jul 10, 2023. Cholestatic Jaundice.